

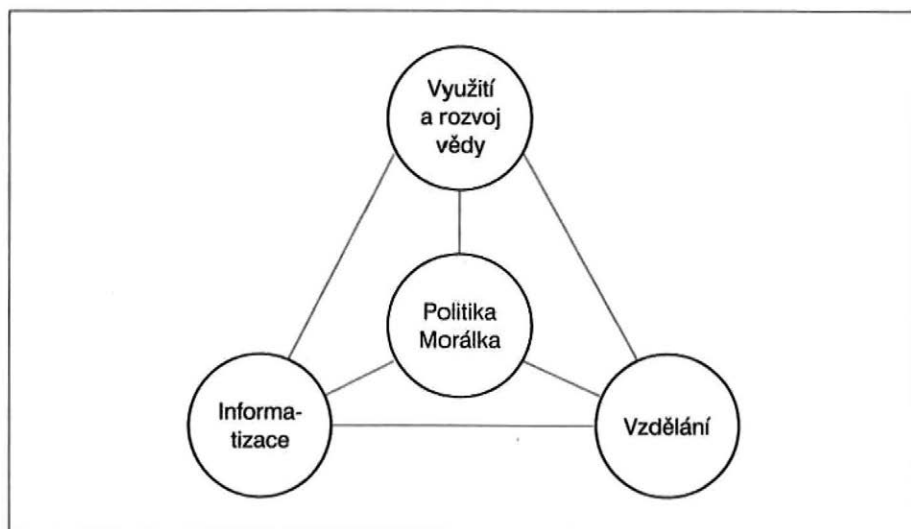
Ing. Václav Svoboda

Informatizace, věda a vzdělání - strategické klíče k úspěchu

Cílem článku je přispět k uplatnění moderního chápání informatizace, vědy a vzdělání jako strategicky významných faktorů úspěšné činnosti a vývoje rezortu k naplnění současných a budoucích funkcí a dosažení vývojových cílů na národní a alianční úrovni. U malé země - nového člena NATO a budoucího člena EU s objektivně malým materiálním potenciálem - je právě potenciál intelektuální, s jeho informační a vzdělanostní složkou, se znalostí a schopností aplikovat a rozvíjet poznatky a metody vědy rozhodujícím ukazatelem kvality a přínosu ke společným schopnostem.

* * *

Ve své práci se zaměřím na dva vrcholy tzv. „intelektuálního trojúhelníku“ (obr. 1); a to na proces informatizace a proces využití a rozvoje vědy. Nejprve vysvětlím smysl širšího pojetí a systémového zarámování uvedených procesů s jejich stručnou charakteristikou. V další části uvedu některé aspekty synergického vztahu procesů při vytváření intelektuálního potenciálu rezortu v souvislosti s probíhajícím procesem reformy AČR. V závěru se zmíním o nutnosti koncepčního založení procesů a uplatnění systémového procesního přístupu.

Obr. 1: Utváření intelektuálního potenciálu rezortu

1. Úvod

Činnost a vývoj rezortu obrany, včetně zásadních změn připravovaných v rámci procesu reformy ozbrojených sil, jsou ovlivňovány a v některých ohledech určovány [1]:

- **novými bezpečnostními výzvami**, jejich vztahy, příčinami a startovacími mechanismy, snahou o prevenci bezpečnostních rizik a aktivním přístupem k postupnému utváření stabilního bezpečnostního prostředí, včetně zvyšování významu politických vlivů a nevojenských opatření a uplatnění humanitárních, ekologických, sociálních a etických aspektů v komplexním a integrálním pojetí bezpečnosti a obrany,
- **uplatněním výhod a požadavků alianční obrany**, nárůstem významu obrany a utváření bezpečnosti na mezinárodní úrovni, včetně zapojení do obranné struktury v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie,
- **narůstající preferencí kvalitativních ukazatelů** při dosahování schopností sil, důrazem na inteligenční ukazatele personálu, na úroveň koncepční práce, plánování, krizového managementu, řízení a velení a na efektivnost využití zdrojů, prezentovanou ve strategických dokumentech, projevech představitelů a iniciativách NATO (konkrétně iniciativa CDE - Concept Development and Experimentation),
- **narůstajícím celosvětovým tlakem na řešení otázek trvale udržitelného rozvoje** a na vyváženost materiálních hodnot a ekonomických aspektů s hodnotami kulturními, sociálními a mravními, včetně mezinárodních aktivit k integraci vědecké práce, k budování informační společnosti a společnosti vědění,
- **zdrojovými možnostmi a novým vztahem k obranným zdrojům**, akcentem na hospodárnost a komplexní efektivnost využívání veřejných financí jako na jeden z ukazatelů perspektivní, ekonomicky i sociálně úspěšné společnosti a stabilizovaného politického klimatu,
- **bezprecedentním pokrokem ve vývoji vědy a technologií**, kde zejména vývoj komunikačních, informačních a výpočetních technologií umožňuje globální komunikaci, sdílení informací, modelování a simulaci složitých procesů, podstatnou změnu kvality vzdělávacích možností a zvládnutí dosud neřešitelných problémů v ekologii, zdravotnictví, energetice, dopravě, řízení a dalších oblastech,
- **skutečností, že existuje možnost zneužití a deformace vědeckého a technologického pokroku** k vzniku negativních jevů, deformaci zdravého života, ekologických a bezpečnostních rizik; to platí ve větší nebo menší míře o všech oborech vědy, výzkumu a vývoje technologií.

Kromě nesporných úspěchů rezortu obrany na národní i alianční úrovni, včetně účasti jednotek AČR v mírových operacích, existují i nedostatky včetně ne-hospodárného využívání zdrojů, permanentní reorganizace struktur, nedostatečné reflexe vnějšího prostředí a nestability plánovacích a programovacích procesů. Bylo by chybou za dílčími současnými úspěchy na operační a taktické úrovni nevidět spotřebované zdroje, budoucí výzvy, strategické chyby a nevyužití příležitosti. Bylo by chybou z dobrého startu usuzovat a priori na úspěch reformního procesu, zploštovat jej na dílčí oblasti a kvantitativní ukazatele a nevidět celou jeho strukturu, vývoj, rizika a úskalí. Bylo by chybou stavět hráz a uměle vytvářet rozpor mezi teorií a praxí, mezi kvantitou a kvalitou, mezi materiálními a nemateriálními aspekty činnosti a vývoje rezortu, přípravy a konkrétních aktivit jednotek a štábů AČR.

Proto se výše uvedené aspekty, jejichž význam nepochybně poroste, nutně musí promítnout do činnosti a výstavby rezortu, zejména u řídicích, plánovacích a koncepčních orgánů, u štábů AČR, ve školách a vědeckých pracovištích. Zřetelně se ukazuje, že ke splnění řady úkolů nepostačují neuvážené ukvapené experimenty, dosavadní rutinní postupy a už vůbec ne povrchní, nesystémový přístup. Nadále

neúnosná je zejména alokace a hodnocení využití obranných zdrojů bez objektivní zřetelné indikace a verifikace potřeb a možností a provázání s obranným plánováním, ovšem za předpokladu jeho náležité kvality a stability.

Zásadní význam má využití exaktních metod v řízení a rozhodování, terminologická preciznost, informatická kultivovanost, využívání standardů, adekvátní zpracování a strukturalizace velkého množství informací, invence, analytické a syntetické postupy, systémový přístup a organizace práce, využívání poznatků a metod vědy a moderního managementu.

Paradoxem je, že současně s uznáním této reality se lze setkat s malou poptávkou po kvalitních informacích a znalostech, po vědecké podpoře při koncipování a řízení náročných procesů. Lze se setkat i s určitou averzí k náročnosti v duševní práci, s obhajobou povrchních postupů a se snahou o zachování archaických stereotypů ve stylu práce a vztahů, často dokonce vydávanou coby ctnost z nouze – za praktičnost, zjednodušování a odpor k složitosti, ať by byla jakkoliv objektivně adekvátní. Nutno však podotknout, že na tomto stavu má svůj podíl i vlastní produkce a chování informatických a vědeckých subjektů.

Střet uvedených přístupů se uplatňuje především v personální složce činnosti pracovníků rezortu, je negativně ovlivňován dosavadní permanentní nestabilitou struktur a pozic, subjektivismem, přenášením názorových sporů do zájmové roviny, tolerováním nenáročnosti, odmítáním jiných než vlastních myšlenek a v některých případech i jinými aspekty. Finančně relativně nenáročné a vysoce návratné procesy k zvýšení úrovně intelektuální složky v činnosti a výstavbě rezortu jsou stále ve stínu zdrojově náročných investic, často neprovázaných s reálnými potřebami rezortu a, z pozice rezortu, neefektivních nebo někdy přímo zbytečných. Je otázkou míra programovosti této preference, její přímé i nepřímé dopady jsou však velmi zřetelné.

A priori nelze vyloučit uvedené deformující jevy a zanedbání podstatných věcí ani v procesu reformy AČR a v reorganizaci a racionalizaci činnosti MO a GŠ AČR. Jak tomu zabránit?

Vzhledem k tomu, že, jak známo, není žádné „se“, ale vše dobré i negativní má své konkrétní nositele, hraje rozhodující roli úroveň personálu. Podstatný význam má **úroveň vzdělanosti** nejen v ryze odborných oblastech, ale i v průřezových a systémových disciplínách a rovněž v humanitní oblasti, včetně sociologie, psychologie a etiky.

Významnou roli hraje i **úroveň řízení, stabilita a celkové pracovní klima**. Ukazuje se však, že vzdělání samo o sobě nepostačuje, zejména nese-li známky formálnosti, samoučelu, zdroje osobních výhod bez společenského užitku nebo naopak není-li náležitě oceněno. Ani stabilita není všelék, zejména inklinuje-li ke stagnaci, uzavřenosti nebo zakotvení negativ. I kvalita řízení, splňující teoretická pravidla a zásady a využívající moderní technologické prostředky, je pouze nutnou, nikoliv postačující podmínkou úspěchu.

Zdá se, že strategickými klíči, výraznými katalyzátory pozitivní změny k navození stavu reálně naplňujícího požadavky užitečnosti, odpovědnosti, inteligence, modernosti, racionality a efektivnosti rezortu, jsou:

- **řešení informatizace, vzdělání a uplatnění vědy jako systémově koncipovaných procesů** v širším systémovém rámci, umožňujícím zachycení jednak vnitřních souvislostí a vztahů, jednak interakce s vnějším prostředím,

- **nalezení a využití vzájemné synergie mezi informatizací, vzděláním a uplatněním vědy.**

2. Širší pojetí procesů

V dosavadní praxi rezortu byly vydány značné finanční prostředky na **výstavbu komunikačních a informačních systémů a na nákup komunikačních a informačních technologií**. Existuje řada pozitivních výsledků jejich uplatnění. Současné jsou však indikovány, na různých úrovních, od NKÚ, přes složky MO a GŠ a útvary AČR až po sdělovací prostředky, výrazné nedostatky, od nízké uživatelské funkcionality, separátní nesladěné výstavby systémů, nestability na straně požadavků a zdrojů až po více nebo méně zjevné plýtvání veřejnými prostředky.

Ukazuje se, že sebelepší a sebedražší technologie nezachrání celkově chybné informační procesy, nepravdivá, rozporná, neadekvátní nebo nevyužitelná data. Stejně tak se ukazuje, že nepostačuje úzké zaměření pouze na automatizované (počítačové) technologie a jejich využití pouze ve prospěch velení a řízení.

Důvodem revize dosavadního pojetí jsou i požadavky, vyplývající z nutné **participace rezortu na realizaci státní informační politiky a výstavby informační společnosti jako výrazného aspektu evropské integrace**.

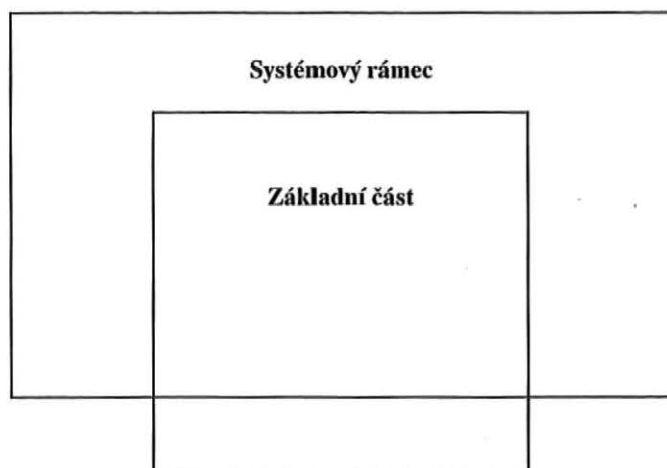
V dosavadní praxi rezortu byly a jsou **vynakládány značné finanční prostředky v oblasti výzkumu a vývoje**. Existuje řada pozitivních výsledků jejich uplatnění v činnosti a výstavbě rezortu, z nichž některé mají dobrou odezvu v mezinárodním prostředí a konkrétně v NATO. Současné však jsou indikovány nedostatky, od málo výrazné a účinné vazby na současné a zejména budoucí potřeby rezortu v celém spektru jeho funkcí až po více nebo méně zjevné plýtvání veřejnými prostředky na zbytečné nebo neefektivní výzkumné a vývojové projekty.

Co je pro tyto procesy společné?

Je to zejména určitá **uzavřenost vůči uživatelům, vůči konkrétním úkolům, funkcím a cílům činnosti a výstavby rezortu**. Konkrétně v případě komunikačních a informačních technologií se projevuje absence zřetelné strukturované indikace uživatelských komunikačních a informačních potřeb, v případě výzkumu a vývoje určité odtržení vědy od praxe a jednostranná preference oblasti vyzbrojování, automatizovaných komunikačních a informačních technologií, zdravotnického a materiálního zabezpečení.

Dalším společným znakem je **dominantní role technologických aspektů a s tím související ekonomická lukrativnost příslušných veřejných zakázek**. Fráze „vše je o penězích“ se stala zaklínadlem. Z toho vyplývá i společné negativum v řízení, plánování a kontrole procesů, v nichž převládá vyžadování finančních zdrojů, permanentní nárek nad jejich nedostatkem, podceňování finančně nenáročných aktivit, neschopnost a neochota objektivního posouzení oprávněnosti zdrojových nároků a povrchnost hodnocení efektivnosti jejich využití, mimo jiné z důvodu **absence zřetelně stanovených požadovaných uživatelských výstupů**.

I při respektování specifíků vědeckých, výzkumných a vývojových činností to do značné míry platí i v této oblasti, protože k hodnocení užítu v obecném pojetí neslouží pouze vlastní praxe rezortu a její požadavky, ale i reflexe v zrcadle vědy a poznání.

Systémový rámec – procesy:	Základní část
Využití a rozvoj vědy	Projekty výzkumu a vývoje
Informatizace	Komunikační a informační systémy
Vzdělávání	Výuka na školách

Obr. 2: Základní část a systémový rámec procesů

Úzké pojetí jak výstavby KIS (komunikační a informační systémy) a využívání KIT (komunikační a informační technologie), tak výzkumu a vývoje neumožňuje systémové uplatnění vnějších vazeb jak na další procesy utváření inteligenčního potenciálu rezortu, tak na všechny ostatní řídicí, výkonové, zdrojové a zabezpečovací procesy rezortu.

Zřetelně se ukazuje účelnost k uvedeným základním procesům **definovat procesy širšího rozsahu a zaměřením s určenými systémovými charakteristikami** (funkcí, systémovým okolím, vnitřní strukturou, vnitřními a vnějšími vztahy, chováním, atd.), cílovým stavem prvků a vazeb struktury, institucionalizací řízení a výkonu funkcí, legislativou, normativy a opatřeními k dosažení cílového stavu. Obecné schéma základního procesu a systémového rámce je uvedeno na **obr. 2**.

Dále se z celého spektra „rámujeících“ procesů budu zabývat procesy

- **informatizace**
- **využití a rozvoje vědy.**

Musím zdůraznit, že se vůbec nejedná o nějaké umělé konstrukce, o vnášení chaosu a mazání hranic základních procesů, ale o jejich zřetelné, konzistentní a transparentní, otevřené systémové rámce. Základní procesy si ponechávají svůj význam, vytvářejí jádro resp. dominantní část širšího rámce, ale plně jej nevyplňují ani nesuplují.

Stejně jako les nejsou pouze stromy (pro toho, kdo jej chce smysluplně a inteligentně založit, pěstovat, stabilně a účelně efektivně využívat, nejen pouze kácet a prodávat

dříví) informatizace nejsou pouze OTS VŘ (operačně-taktický systém velení a řízení), KIS a KIT, využívané pouze v rámci velení a řízení, ale i neautomatizované informační procesy a efektivní kultivované využití KIT v procesu vzdělání, výchovy a výcviku, v kultuře, vědecké činnosti, v každodenním životě a jeho komunikačních a informačních aktivitách (pro toho, kdo chce, resp. musí informační zdroje tvořit a efektivně využívat ve prospěch plnění úkolů rezortu).

Informatizace rezortu obrany je proto chápána a koncipována jako systémově řízený a realizovaný proces efektivního vytváření, transferu, sdílení, využití a rozvoje informačních zdrojů k dosažení cílů a splnění úkolů rezortu, vyplývajících ze zákonů, obranné politiky a ze členství ČR v NATO.

Tento proces bude realizován jako komplexní integrální služba zejména praktickou aplikací informatiky, výstavbou a využíváním komunikačních a informačních systémů (KIS) a dalším využitím komunikačních a informačních technologií (KIT). Charakteristika informačních zdrojů a jejich pozice ve struktuře obranných zdrojů je uvedena v [2].

Analogicky **proces využití a rozvoje vědy nezahrnuje pouze výzkum a vývoj**, jejich projekty a nároky na podporu a financování z veřejných zdrojů, ale i udržování kontaktu s praxí, indikaci problémů a aktivní iniciace jejich řešení, udávání impulzů k racionalizaci a zefektivnění stylu práce a vztahů, výměnu vědeckých informací, vědeckou výchovu a neorganizovanou individuální vědeckou činnost.

Věda v tomto pojetí procesu je definována jako ucelená, dynamická, otevřená soustava pojmů, poznatků, metod a kritérií, umožňující aktivní, systematické, objektivní, kritické poznání a posouzení problémového pole dané oblasti, komplexní, účinnou a originální identifikaci, dekompozici a řešení nových, známými postupy neřešitelných, složitých, společensky závažných problémů. Definice problémového pole a charakteristika dalších pojmů je uvedena v [3].

Klíčově významným atributem jak informatizace, tak využití a rozvoje vědy, je **podstatně posílená role uživatelů produkce procesů** (včetně rozvoje a obohacování vědy na národní, alianční a mezinárodní úrovni), nezbytnost zřetelné indikace potřeb nikoliv dodavatelských firem, ale rezortu obrany k náležité realizaci jeho funkcí a rovněž vazba na obranné plánování.

Tyto charakteristiky neuvádějí plný rozsah a obsah procesů, ale charakterizují je k pochopení celkového pojetí. V dalším odstavci se budu zabývat jejich vzájemnými vztahy při vytváření intelektuálního potenciálu.

3. Synergický vztah procesů informatizace, vědy a vzdělání

Nejprve musím zdůraznit, že intelektuální potenciál zásadně nechápu jako něco elitářského a teoretického, jako podcenění materiálních stránek života, materiální produkce, běžné životní praxe, problémů a starostí. V rezortu obrany samozřejmě má a vždy bude mít nezastupitelné místo výcvik vojsk a štábů AČR, jejich každodenní život, a zejména konkrétní činnosti k realizaci úkolů a naplnění cílů při eliminaci, prevenci nebo redukci bezpečnostních rizik a jejich následků. Důležité je, nakolik budou tyto činnosti moderní, efektivní a racionální a rovněž jaká bude úroveň jejich pozice v komplexním procesu zajištění obrany a bezpečnosti.

V národním, aliančním a mezinárodním měřítku i v rezortu obrany České republiky se stále více uplatňuje tendence komplexního chápání života a jeho vývoje, sblížují se jejich materiální a duchovní stránky, své místo na slunci si, zejména v souvislosti s pokrokem v oblasti komunikačních a informačních technologií, získává **inteligence, informovanost, vzdělanost a schopnost tvůrčího myšlení při pochopení jevů a jejich souvislostí.**

Samozřejmě, že taková orientace klade větší nároky na řízení na všech úrovních, na personální výběr a hodnocení, na náročnost v činnostech a vztazích, na nazývání věcí pravými jmény a v neposlední řadě na odpovědnosti při hospodaření s veřejnými prostředky.

Jsem přesvědčen, že reformní proces v rezortu obrany kromě redukce počtů a posádek, profesionalizace, zvýšení mobility a modernizace výzbroje, zahrne v **atributu modernosti i společenskou užitečnost, efektivnost, inteligenci, vzdělanost, informatickou kultivovanost a schopnost tvůrčího myšlení, včetně uplatnění a rozvoje vědeckých poznatků,** adekvátně zaujímané pozici a vykonávané funkci.

Domnívám se, že aplikace principu širšího systémového rámce by mohla zvýšit celkovou kvalitu reformního procesu, protože ani profesionalizaci nelze chápat pouze jako uplatnění pracovně právního vztahu, ani modernizaci nelze zaměřit pouze na výzbroj a materiál, vyzbrojování nelze ztotožňovat s nákupem zbraní, mobilitu nelze redukovat na nákup velkokapacitních letadel a jiné dopravní techniky.

Klíčový význam má fakt, že ani **obranu v prostředí demokratického státu v moderním pojetí nelze chápat pouze jako přípravu a realizaci vojenských aktivit, jakkoliv je jejich význam zásadní.**

Vrátím se k problematice procesů informatizace a využití a rozvoje vědy.

Jedním z principů koncipování informatizace a využití a rozvoje vědy je **procesní a systémový přístup.** To umožňuje jednak určitou dočasnou abstrakci od institucionalizace procesů, jakkoliv následně musí být náležitě řešena, jednak nekompromisně vyžaduje stanovení **systémového okolí a vnitřní systémové struktury.** V obecném pojetí, platném pro informatizaci i pro využití a rozvoj vědy, se systémové okolí procesů profiluje do tří základních sektorů, a to rezortního, národního a mezinárodního, v němž má zásadní význam vazba na alianční procesy. Není samozřejmě náhodou, že toto členění systémového okolí odpovídá rezortní, národní a alianční (v budoucnu rovněž EU) rovině obranného plánování.

Co se týče obecné vnitřní systémové struktury, jsou indikovány jako základní oblasti:

- **řízení, plánování a kontrola procesu,**
- **uživatelská oblast** (interface procesu se systémovým okolím a s požadavky uživatelů),
- **vnitřní tvůrčí aktivity procesu** (tvorba a rozvoj informačních zdrojů, vědeckých poznatků a metod),
- **zabezpečení procesu** (organizační, personální, věcné, informační, finanční).

Tato struktura slouží mj. k popisu žádoucího stavu procesů ve formě **strukturované soustavy cílů.** Ani v tomto případě není náhodou, že uvedená struktura koresponduje se základní dekompozicí funkcí rezortu k realizaci jeho úkolů a plánování vývoje a čtenářům znalým Systému plánování, programování a rozpočtování jistě připomene základní oblasti programové struktury.

Zdá se, že uplatněný přístup, kromě jisté systémové „elegance“, by mohl jednak usnadnit řídicí a plánovací činnosti, jednak zvýšit transparentnost a dosahovat úspory při alokaci a využívání zdrojů. Všeobecný obdiv a akceptaci právě z tohoto důvodu nelze očekávat, nesouhlas nebo přímé odmítnutí by však měly zůstat na úrovni názorových diskuzí a nepřenášet se do osobní nebo zájmové roviny. Jak jsem již dříve naznačil, nejde vůbec pouze o elitářskou akademickou diskuzi platonického charakteru, ale o upřímný, tvůrčí střet názorů s důrazným hlasem uživatelských složek, včetně štábů a útvarů AČR. Ve své dosavadní práci v oblasti koncipování procesů informatizace a využití a rozvoje vědy jsem měl možnost přesvědčit se o dobrém porozumění problematice a akceptaci změn u uživatelských složek.

Z hlediska zaměření článku je ovšem nejdůležitější, že při dekompozici systémového okolí a vnitřní struktury se zřetelně vyprofilují styčné, resp. průnikové oblasti diskutovaných procesů:

- **informatizace zahrnuje využití a rozvoj informatiky a dalších vědních disciplín** při řešení informatických problémů a rovněž využití výzkumu a vývoje při rozvoji KIT a výstavbě KIS,
- **informatizace zahrnuje významnou vzdělávací složku**, zaměřenou na přípravu a výchovu personálu, a to nejen v oblasti automatizovaných technologií a systémů, ale i co se týče neautomatizovaných procesů a vztahů, obecné informatické vzdělanosti, kultivovanosti a efektivnosti,
- **využití a rozvoj vědy zahrnuje informační zabezpečení** a výměnu nejen co se týče využití KIT v simulačních a modelovacích procesech a výzkumných zařízeních, využití vědeckých informací k účelné orientaci a realizaci vědeckých činností, včetně výzkumu a vývoje, a k efektivní podpoře a sdružování zdrojů, ale i k poznání a analýze problémového pole, indikaci praktických potřeb vědecké podpory v celém spektru činností a vztahů rezortu,
- **využití a rozvoj vědy vyžaduje, aby vědecké metody, pojmy a poznatky byly studovány** a zvládnuty nejen na úrovni přípravy vědeckých pracovníků, ale, adekvátně potřebám, i na úrovni praktické a uživatelské, včetně utváření schopnosti k identifikaci a analýze problémového pole a uplatnění vědeckých poznatků a metod při racionalizaci stylu práce a vztahů.

Analogicky lze, jak jsem již naznačil, dokumentovat účelnost „systémového orámování“ ve vztazích i u vzdělávání a dalších procesů. Přitom nejde jen o prosté sdílení aktivit a součet efektů, ale o celou škálu pozitivních dopadů, zejména v **uplatnění synergie procesů, zvýšení stability a odolnosti vůči rizikům a chybám různého druhu a typu**, vůči subjektivismu a jednostranné preferenci dílčích kritérií. V reformním procesu může uplatnění uvedeného postupu včas indikovat latentní a akutní rizika, plýtvání zdroji a přežívání zbytečných chronických nedostatků, kdy separátní, jakkoliv dobře míněná a připravená, opatření řeší pouze dílčí jevové stránky bez poznání podstaty procesů a zásadní eliminace příčin nedostatků.

4. Závěr

V roce 2001 byly v gesci sekce obranného plánování MO zpracovány dokumenty:

- **Koncepce informatizace rezortu obrany 2001** - KIRO 01 (na základě jednání kolegia ministra obrany je v době napsání článku v srpnu 2001 dopracováván),
- **Koncepce využití a rozvoje vědy v rezortu obrany** - KVVRVO (v době napsání článku ve stadiu pracovního návrhu).

I přes rozporné názory na dílčí části dokumentů a hodnocení významu obou koncipovaných procesů převládá pozitivní přístup, pochopení jejich užitečnosti ve

prospěch plnění úkolů a efektivního vývoje rezortu. Důležitým momentem je akceptace a angažovaný přístup k realizaci procesů u výkonných složek rezortu, naopak příliš nepřekvapuje určité nepochopení, rezervovanost nebo averze u složek, které mají k informatizaci, resp. k využití a rozvoji vědy v rezortu, z hlediska svých působností, velmi blízko. Doufám, že v procesu reformy oba procesy nejen nebudou umrtveny, ale získají adekvátní pozici v činnosti a výstavbě rezortu. Byl bych rád, kdyby můj článek k tomu přispěl.

Považuji za účelné v jeho závěru uvést ještě určitou metodologickou zkušenost ze zpracování uvedených koncepcí. Kromě standardních kapitol (hodnocení dosavadního stavu, charakteristika cílového stavu, postup k jeho dosažení) se objektivně ukazuje jako účelné (i když několika mála oponenty hodnocené jako příliš teoretické nebo obecné) uvedení zvláštní kapitoly s definicí a systémovými charakteristikami koncipovaného procesu. Vnitřní struktura je pak využita v dalších kapitolách, což zvyšuje transparentnost textu.

Je nutno připomenout, že za přehlednost a jednoduchou využitelnost strukturovaného popisu, zejména v cílové části, je určitou daní menší „čitelnost“ textu a vyšší náročnost prostudování. Strukturace hodnotící části koncepce kromě přehlednosti umožňuje konkretizovat většinou základní nedostatek předchozích hodnocení, a to absenci reflexe vůči definovanému cílovému stavu; praxe zejména kritiky, aniž by bylo známo, jaké ukazatele má daný proces splňovat, je, spolu s „plácem na vlastním hrobě“, velmi častá.

Dalším důležitým metodologickým poznatkem je neujasněnost **poslání a obsahu samotného koncepčního materiálu**. V logické sekvenci politických, koncepčních, strategických, plánovacích, programových, rozpočtových a prováděcích (úkolových) dokumentů koncepce v uplatněném pojetí obsahuje zejména základní ideu a konstrukční princip vytvářeného procesu s adekvátní (koncepční) rozlišovací úrovní a obecností. S tím souvisí občas rozpornost kritiky rozsahu a obsahu dokumentu a zejména výtky k absenci uvedení konkrétních technologických a ekonomických ukazatelů.

Koncepce by měla vytvářet **přiměřený prostor pro provázanou specifikaci jednotlivých aspektů procesu v následných dokumentech** (dílčích odborných koncepcích, metodikách a INA), a zejména v procedurách a dokumentech obranného plánování s uvažováním obranných potřeb, priorit, stavu a potřeb ostatních oblastí, technologických aspektů a zdrojových omezení. Neuplatnění této zásady a snaha o ekonomické zhodnocení realizovatelnosti koncepce většinou vede k mimoběžnosti neuváženě extrémních požadavků a administrativních finančních restrikcí a může způsobit více škody než užitku. Zkušenosti rezortu z precizně vykalkulovaných, avšak programově nezaložených a trvale měněných, zdrojově značně náročných projektů nevhodnost tohoto přístupu plně potvrzují.

Literatura:

1. **Reforma ozbrojených sil ČR.** Centrum pro reformu ozbrojených sil, MO Praha 2001.
2. **Svoboda, V.:** Informatizace a řízení zdrojů v rezortu obrany, VR 2/1999.
3. **Svoboda, V.:** K některým otázkám zaměření vědecké práce v ČSA, VR 2/1992.